

Bördan vi fick bära

av Bror Hagström

Ända sedan stilleståndsavtalet skrevs 19.9.1944 har olika uppgifter om skadeståndets verkliga värde framförts. Ingen har kunnat ge en riktig bild av hur det kändes för en liten, av långa krigsår utarmad befolkning om ca 3.700.000.

Att för nutidens läsare ge en rätt bild av den verkliga bördan är omöjligt. Tyvärr inskränker sig skribenterna till att nämna endast de allom kända, totalt missvisande 300 miljonerna. Jag vill först kommentera det verkliga värdet av de nominella 300 miljonerna, sedan eftergifterna och slutligen tilläggskraven inklusive Lapplandskriget.

A) 300 miljoner???

Avtalets 300 miljoner gulddollar blev 590 miljoner genom att leveransernas värde bands till 1938 års prisnivå. Gulddollarn betydde 35 dollar per uns. 300 miljoner skulle ha inneburit 8.571.428 uns och enligt troy (1 uns=31,1 gram) 266.571 kg guld. Men bindningen till 1938 års priser höjde beloppet näsan till det dubbla eller till 590.000.000 gulddollar, vilken ger 524.256 kg guld. Det är väldiga mängder. (kalkylen av BH)

Enligt Bruno Suviranta motsvarade 300.000.000 gulddollar då hela 15.000.000.000 (15 miljarder) mark. Men efter 1938 års nivå blev det i praktiken 29 miljarder.

Hur skall detta bedömas och anpassas till våra dagars realitet? Kanske hjälper den dagens statsbudget och nationalinkomst:

Skadeståndets realvärde (590 milj. dollar)	29 miljarder mark
Statsbudgeten för 1944, brutto	30 miljarder mark
Nationalinkomsten i medeltal 1936-38	29 miljarder mark

Finns det bättre sätt jämföra? Jag försökte med arbetstimmar. Efter beskedet om 1938 års värde omräknar jag expertkommittens kalkyl och finner att det skulle ha krävt en insats av 490.000 arbetare, som skulle ha arbetat 8 timmar om dagen 300 dagar om året i fem års tid. Detta betyder nästan 6 miljarder arbetstimmar. Nu är jag frestad att notera vid ingången av 2010 var arbetsgivarens utgift för varje lönetimme i industrin 30 €, men resultat skulle bli lika missvisande som talet om de 300 miljonerna.

Vi kan jämföra med ett par olycksbröder:

Rumänien	15 dollar per invånare
Ungern	30 dollar per invånare
Finland	80 dollar per invånare

Men detta var bara en del av skadeståndskravet. Vi skall strax se att det var mycket mera. Men först skall vi i rättvisans namn nämna eftergifterna.

B) Eftergifter

Redan i november 1944 medgavs avvikelse från 1938 års priser så, att värdet på kapitalvaror höjdes med 15 % och på konsumtionsvaror med 10 %. Detta sänkte skadeståndet med ca 13 % (Sakari Heikkinen)

År 1948 efterskänktes hälften av det som då ännu icke hade levererats. Värdet av eftergifterna kan beräknas till ca 25 %.

Eftergifterna hör egentligen inte hit, eftersom min uppgift är att skildra bördan när den kändes som tyngst.

C) Tilläggskrav

(Mycket av detta enligt Jukka Vesterinens bok)

1. Landavträdelser

Petsamo och Karelska områden omfattade ca 43.000 km² eller 12 % av rikets areal. Industrin på detta område stod för 25 % av landets produktion av cellulosa och 15% av faner. Där fanns Europas rikaste nickelgruva, vår enda vinterhamn, huvuddelen av Saima kanal, städerna Viborg, Kexholm och Sordavala, hamnarna i Uuras och Björkö samt Valamo vackra klosteröar. Porkkala nära vår huvudstad uppläts till Sovjets för militära ändamål.

Det har påståtts att detta motsvarade 13 % av Finlands totala nationalförmögenhet. Någon uppskattning i pengar har jag ej sett.

2. Återbördande av från ryskt område bortförd egendom

Vad allt detta innefattade syns mig oklart och jag har ej möjlighet till fördjupad forskning. Genomgående drag är att kraven var överdrivna och svagt underbyggda.

Finland hade tagit över 5.000 lastbilar (ca hälften kunde ej repareras), över 100 specialfordon och över 1000 larvfotstraktorer.

Uppgifterna om krav på trävirke är svåra att sammanställa, men vi "återbördade" minst 500.000 m³ sågat virke och 11.300 m³ sågstock.

Ca 875.000 böcker återbördades.

Enligt Gennadi Kuprianov krav hade vi förstört egendom till ett värde av 20 miljarder rubel. Det påstods ha innefattat 2.800 byggnader, över 800 järn- och landsvägsbroar, 200 industri- anläggningar, 59.000 hästar, 266 traktorer och 1000 plogar. Kravet på hästar minskade till 2.000, kor till 1.000 och en flock andra husdjur.

Ännu på hösten 1945 specificerades kravet på "icke återbördad egendom" till 67.000.000 dollar, som först prutades till 22 miljoner, varav dock endast 11,5 miljoner betalades.

3. Tyskland eller dess allierade tillhörig i Finland befintligt militärt material måste levereras till Sovjet

Tyska penningtillgodohavanden i Finland utgjorde 6,5 miljarder mark. Hälften av summan utgjorde obetalt pris för krigsmaterial, som Sovjet redan hade fått, vilket de således fick dubbelt. Till Sovjets ägo överfördes 90 fastigheter, 72 fritidstomter, 4 stadsfastigheter samt tyskar tillhörigt lösöre. Vidare överläts 70 aktiebolag, av vilka flera hade betydande industrier.

Av tyskarna byggda underhållsbanan i norra Finland demonterades och räls och syllar sändes till Sovjet. Alla tyska baracker skulle nedmonteras och monteringsfärdiga levereras. Sådant var ju helt omöjligt så vi levererade helt nya.

4.

Tyskland eller Ungern eller deras medborgare eller på av dem ockuperade områden boende personers egendom fick inte föras ut ur Finland utan tillstånd av segrarmakternas (Sovjets) högsta militärledning. Vad detta avser har jag ej förmått tolka.

(Sovjet ställde även krav på hälften av staten tillhöriga aktiebolag. Detta krav kunde de dock inte genomdriva.)

5. Lapplandskriget

Frågan om huruvida detta skulle innefatta värdet av den egendom, som tyskarna förstörde under sin reträtt har diskuterats. Jag anser att även detta skall med. Ödeläggelsen var i det närmaste total och omfattade ca 18.000 byggnader, av vilka 5.900 var bostadshus, vartill omkring 700 landsvägs- och järnvägsbroar sprängdes. Ca 3.700 km telefonledningar förstördes. Renstammen mins-

kade med hälften. De materiella skadorna har i 2005 års valuta uppskattats till 975.000.000 €. En annan uppgift anger att skadorna uppgick till 300 miljoner US dollar år 1945, vilket motsvarar 3,93 miljarder dollar i 2015 års kurs) Röjningsarbetet var tidsödande och dyr. Ännu när jag avtjänade värnplikten i Rovajärvi 1953 fanns bland annat granater liggande i terrängen.

Direkta kostnader borde innehålla alla militära utgifter. Detta bör inkludera kostnaderna för manskap (60.000 man) och krigsmaterial. Dessa utgifter har jag dock icke för närvarande.

Som källor har använts:

Bergsrådet Jouko Seres artikel i boken <i>”Krigsskadeståndsskonaren Vega”</i>

Jukka Vesterinens bok <i>”Suomen Sotakorvaukset 1944-1952”</i>

Jakobstad 2 maj 2015